

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Karla Šimky a soudkyň Mgr. Evy Šonkové a JUDr. Miluše Doškové v právní věci žalobce: **A. Ž.,** proti žalovanému: **Ministerstvo spravedlnosti,** se sídlem Vyšehradská 16, Praha 2, týkající se žaloby na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 4. 5. 2017, č. j. 10 A 210/2016 - 34,

takto:

I. Návrh žalobce na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti se zamítá.

II. Kasační stížnost se zamítá.

III. Žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

IV. Žalovanému se náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti nepřiznává.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci

[1] Žalobce podal k Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) žalobu na ochranu před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením, v níž současně požádal o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce. Městský soud žalobci zaslal k vyplnění formulář *Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce* s tím, aby jej soudu zaslal ve lhůtě jednoho týdne řádně vyplněný a doložený příslušnými listinami. Současně vyzval Vězeňskou službu České republiky (dále jen „vězeňská služba“) k zaslání výpisu z účtu vedeného věznicí ve prospěch žalobce za období předcházejících třech měsíců.

[2] Vyplněný formulář s přílohami městský soud ve stanovené lhůtě obdržel. Žalobce ve formuláři uvedl, že nemůže uzavřít pracovněprávní vztah „*v důsledku nezákonného vylučování z účinnosti zák. práce a zák. č. 435/2004 Sb.*“, dostává sociální kapesné ve výši 100 Kč měsíčně, nevlastní žádný majetek a má nesplacené finanční závazky ve výši 196 063 Kč vůči České republice a ve výši 18 514 Kč vůči R. K. V přípise ze dne 21. 12. 2016 vězeňská služba potvrdila, že žalobce není pracovně zařazen. K dotazu městského soudu ohledně důvodů žalobcova pracovního nezařazení bylo soudu sděleno, že žalobce si od svého posledního pracovního zařazení na pracovišti SIEMENS motory 8 v období od 5. 9. 2008 do 18. 9. 2008 nepodal žádnou žádost o pracovní zařazení.

[3] Městský soud následně vydal dne 4. 5. 2017 v záhlaví označené usnesení (dále jen „napadené usnesení“), jehož I. výrokem zamítl žádost žalobce o osvobození od soudních poplatků a II. výrokem zamítl jeho návrh na ustanovení zástupce. Městský soud s odkazem na judikaturu Nejvyššího správního soudu (sp. zn. 3 As 28/2009), jakož i Nejvyššího soudu (sp. zn. 29 Cdo 1301/2013) uvedl, že při rozhodování o osvobození od soudního poplatku musí být zohledněno to, že žalobce odmítá ve věznici vykonávat výdělečnou činnost, přičemž mu v pracovním zařazení nebrání žádná objektivní okolnost. Při posuzování osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce nemůže být zohledněna nemajetnost, která je důsledkem skutečnosti, že žadatel nepracuje z vlastního rozhodnutí. Městský soud dále odkázal na usnesení ze dne 26. 5. 2016, sp. zn. 30 Cdo 3877/2014, ve kterém Nejvyšší soud přímo ve vztahu k žalobci konstatoval, že uvedený závěr platí obdobně pro práci ve výkonu trestu odnětí svobody.

[4] Podle Městského soudu by bylo v rozporu se smyslem institutu osvobození od soudních poplatků, aby byla zohledňována nemajetnost žalobce, pokud z vlastního rozhodnutí odmítá vykonávat činnost, z níž by mu mohl plynout příjem. Dle městského soudu není rozhodné, že lze předpokládat, že případný výdělek by nebyl dostatečný pro úhradu poplatku, neboť podstatné je jeho svobodné rozhodnutí vyloučit z majetkových poměrů složku, jíž může objektivně dosahovat. Závěrem městský soud upozornil, že dle Nejvyššího soudu žalobce zcela zjevně opakovaně zneužívá svého práva na přístup k soudu (sp. zn. 30 Cdo 2681/2014).

II. Obsah kasační stížnosti

[5] Proti napadenému usnesení podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost z důvodů dle § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“). Stěžovatel předně brojí proti dotazování vězeňské služby, jejíž sdělení jsou nepravdivá. Připomíná, že s vězeňskou službou vede soudní spor před Krajským soudem v Hradci Králové ohledně toho, že byl během svého předchozího pracovního zařazení okrádán, poškozován a diskriminován, neboť za něj nebylo odváděno důchodové pojištění. Podle stěžovatele se platné pracovní právo od 1. 5. 2004 vztahuje na všechny osoby na území Evropské unie. Stěžovatel dále namítá, že rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 3 As 26/2009 není na posuzovaný případ aplikovatelný. Rovněž upozorňuje, že i kdyby pracoval, jeho příjem by na úhradu odměny právního zástupce nestačil. Z výdělku je mu automaticky strhávána částka na úhradu nákladů pobytu ve věznici a zbytek je rovnou exekuován. Z dluhové pasti tak není dle stěžovatele cesty ven. Stěžovatel rovněž nesouhlasí se závěrem městského soudu, že pracovat odmítá, neboť pouze požaduje

dodržování platných zákonů. Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2681/2014 považuje stěžovatel za *„absurdní úlet“* a upozorňuje na řízení vedené u Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Ž. proti České republice,* č. stížnosti X.

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[6] Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti. Konstatoval, že stěžovatel je osobou oprávněnou k jejímu podání, neboť byl účastníkem řízení, z něhož napadené usnesení vzešlo (§ 102 s. ř. s.) a kasační stížnost byla podána včas (§ 106 odst. 2 s. ř. s.).

[7] Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu má stěžovatel povinnost zaplatit soudní poplatek jen tehdy, směřuje-li jeho kasační stížnost proti rozhodnutí krajského soudu o návrhu ve věci samé či o jiném návrhu, jehož podání je spojeno s poplatkovou povinností (viz usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19, bod 27, publ. pod č. 3271/2015 Sb. NSS, dostupné tak jako ostatní zde uvedená rozhodnutí Nejvyššího správního soudu z www.nssoud.cz). Takovým rozhodnutím však usnesení krajského soudu ve věci osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce není (viz zejména odst. [27] až [29] citovaného usnesení rozšířeného senátu). Stěžovatelova žádost o osvobození od soudního poplatku je tudíž bezpředmětná.

[8] Z výše uvedeného důvodu se v nyní souzené věci neuplatní ani ustanovení § 105 odst. 2 s. ř. s. o povinném zastoupení advokátem (viz shora zmiňované usnesení rozšířeného senátu, konkrétně jeho bod 29). Pokud však stěžovatel o ustanovení zástupce sám požádal, musí být o jeho žádosti rozhodnuto. Podle § 35 odst. 8 s. ř. s. *„[n]avrhovateli, u něhož jsou splněny předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát“*.

[9] V posuzovaném případě není naplněna podmínka existence nezbytné potřeby zastoupení advokátem. Kasační stížností je totiž brojeno proti procesnímu rozhodnutí městského soudu a předmětem řízení před Nejvyšším správním soudem je jednoduchá otázka týkající se osvobození stěžovatele od soudních poplatků. K tomu, aby zdejší soud přezkoumal zákonnost napadeného usnesení, postačuje, že stěžovatel v kasační stížnosti zpochybnil úvahy městského soudu o stěžovatelově nemajetnosti. Kasační stížnost obsahuje dostatečné argumenty, a není nutné ustanovit stěžovateli pro řízení před Nejvyšším správním soudem zástupce (srov. např. rozsudek zdejšího soudu ze dne 3. 3. 2016, č. j. 10 As 7/2016 – 17). Nejvyšší správní soud proto stěžovatelův návrh na ustanovení zástupce zamítl.

[10] Důvodnost kasační stížnosti vážil Nejvyšší správní soud v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené usnesení netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), přičemž žádnou takovou neshledal. Stěžovatel podřadil důvody kasační stížnosti pod § 103 odst. 1 písm. a), b) a d) s. ř. s., ve své kasační stížnosti nicméně uvádí pouze argumenty směřující proti nesprávnému právnímu posouzení věci [§ 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.]. Subsumpce

kasačních důvodů pod konkrétní zákonná ustanovení je záležitostí právního hodnocení zdejšího soudu, a nejde proto o nedostatek návrhu, který by bránil jeho věcnému projednání (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 – 50, publ. pod č. 161/2004 Sb. NSS).

[11] Podstatou kasační stížnosti je nesouhlas stěžovatele s posouzením právní otázky splnění zákonných podmínek pro přiznání osvobození od soudních poplatků ze strany městského soudu.

[12] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. „[ú]*častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne.*“ Účastníkovi lze přiznat osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Žadatel je přitom povinen soudu prokázat věrohodným způsobem své majetkové a sociální poměry.

[13] Podle ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu při rozhodování o osvobození od soudních poplatků musí správní soud přihlížet k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlédnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit (rozsudky ze dne 3. 2. 2010, č. j. 3 As 28/2009 – 147, ze dne 21. 6. 2013, č. j. 5 As 33/2013 – 13, či ze dne 10. 4. 2017, č. j. 7 As 85/2017 – 15). Citované závěry byly rovněž aprobovány Ústavním soudem (viz např. usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 2. 2016, sp. zn. I. ÚS 311/16, dostupné tak jako ostatní zde uvedená rozhodnutí Ústavního soudu z http://nalus.usoud.cz/). Obdobně Nejvyšší soud ve své judikatuře setrvale uvádí, že „[o]*svobození od soudních poplatků odůvodňují poměry žadatele zpravidla tehdy, nemohl-li by platit náklady bez ohrožení výživy vlastní a výživy osob, k nimž má podle zákona vyživovací povinnost. I když je věcí osobního rozhodnutí každého, zda hodlá pracovat, nemůže být zohledněna nemajetnost jako důsledek skutečnosti, že nepracuje z vlastního rozhodnutí. Nebrání-li proto žadateli o osvobození od soudních poplatků v práci nebo v jiné výdělečné činnosti zdravotní důvody nebo to, že přes evidenci u příslušného úřadu práce práci nesehnal, nebo jiné objektivní okolnosti, nelze nemajetnost jako důsledek absence příjmů z pracovního nebo obdobného poměru uvádět jako důvod pro osvobození od povinnosti platit soudní poplatky. Celkové zhodnocení všech okolností, které vypovídají o poměrech účastníka, se pak musí promítnout do závěru, zda účastník (vedlejší účastník) je s ohledem na své poměry schopen zaplatit soudní poplatky a nést další výdaje spojené s řízením, včetně nákladů spojených*

s poskytnutím právní pomoci (se zastoupením)“ (usnesení ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1589/2014, dostupné z www.nsoud.cz, aprobované usnesením Ústavního soudu ze dne 16. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3368/2015).

[14] Stěžovatel v *Prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce* výslovně uvedl (a v kasační stížnosti potvrdil), že nemůže uzavřít pracovněprávní vztah, neboť se na zaměstnávání vězňů nevztahuje zákoník práce ani zákon o zaměstnanosti. Vězeňská služba však potvrdila, že stěžovatel není zaměstnán z důvodu, že nepodal žádost o pracovní zařazení, přičemž Nejvyšší správní soud nemá důvod považovat toto tvrzení správního orgánu za nevěrohodné. V posuzovaném případě tedy vyšlo v řízení najevo, že důvodem absence příjmů stěžovatele nejsou objektivní okolnosti jako např. zdravotní stav či nemožnost sehnat pracovní místo, nýbrž stěžovatelův nesouhlas se současnou zákonnou úpravou zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody. Současně stěžovatel neuvádí žádná konkrétní porušení pracovních podmínek, která by dosahovala intenzity porušení základních práv a svobod, a vyžadovala by proto ochranu. Nejvyšší správní soud tedy v souladu s městským soudem neshledal stěžovatelem uvedené důvody nemajetnosti dostačujícími k aplikaci (ve své podstatě výjimečného) institutu individuálního osvobození od soudních poplatků.

[15] Vzhledem k tomu, že stěžovatel objektivně má možnost příjmu, které však ze svého vlastního rozhodnutí nevyužívá, nelze přisvědčit stěžovatelovu hypotetickému tvrzení, že i kdyby byl pracovně zařazen, jeho příjem by na úhradu soudních poplatků a odměny zástupce nepostačoval vzhledem k současné výši jeho dluhů. Stěžovatel je dle svého vlastního tvrzení ve výkonu trestu odnětí svobody již 16 let, přičemž ze soudního spisu vyplývá, že naposledy pracoval v roce 2008, a to pouze třináct dní. Z uvedeného je zřejmé, že stěžovatel se výkonu činnosti, z níž by mu náležel příjem, vyhýbá dlouhodobě a systematicky, nelze proto hypoteticky vůbec odhadnout, v jaké finanční situaci by se v současnosti nacházel nebýt svého rozhodnutí nepracovat. Pro úplnost Nejvyšší správní soud uvádí, že námitky týkající se neaplikovatelnosti již zmiňovaného rozsudku č. j. 3 As 28/2009 – 147, nesprávnosti rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2681/2014 či tvrzení, že platné pracovní právo se od 1. 5. 2004 vztahuje na všechny osoby na území Evropské unie, stěžovatel nijak nespecifikoval, Nejvyšší správní soud se jimi proto nemohl blíže zabývat (rozsudek rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, č. j. 4 As 3/2008 – 78, publ. pod č. 2162/2011 Sb. NSS, či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 8. 2016, č. j. 2 As 39/2016 – 51).

[16] Podle § 35 odst. 8 části věty před středníkem s. ř. s. „[n]*avrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát*“. Z citace tohoto ustanovení vyplývá, že účastníku řízení lze ustanovit zástupce tehdy, jestliže jsou kumulativně splněny dvě podmínky: 1. jde o účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a 2. jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmu. Jelikož stěžovatel neprokázal splnění jedné ze dvou zákonných podmínek, nemohl městský soud jeho žádosti o ustanovení zástupce vyhovět, a jeho rozhodnutí tak není nezákonné.

IV. Závěr a rozhodnutí o nákladech řízení

[17] Nejvyšší správní soud dospěl ze shora uvedených důvodů k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji dle § 110 odst. 1 *in fine* s. ř. s. zamítl.

[18] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud v souladu s § 60 odst. 1 a 7 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s., tj. podle pravidla úspěchu ve věci. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, a nemá proto právo na náhradu nákladů řízení. Úspěšný žalovaný vznik nákladů řízení o kasační stížnosti netvrdil a ani ze spisu Nejvyššího správního soudu neplyne, že by mu nějaké náklady vznikly, proto mu právo na jejich náhradu nemohlo být přiznáno.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. července 2017

JUDr. Karel Šimka
předseda senátu